

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ
ตามแนวคิด DIKW Pyramid

โดย คณะกรรมการการจัดการความรู้ วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารี

มหาวิทยาลัยพายัพ

ปีการศึกษา 2562

คำนำ

การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารีเห็นถึงความสำคัญในด้านนี้จึงจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรเป็นประจำทุกปี โดยในปีนี้เป็นหัวข้อ “การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิด DIKW Pyramid” ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยนำเอาความรู้ที่อยู่ในคนจารย์ออกมาสนทนาแลกเปลี่ยน นำไปสู่การรวบรวมความรู้ และเผยแพร่ต่อไป คณะกรรมการฯ หวังว่าสิ่งที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ดำเนินบริบทที่ใกล้เคียงกันบ้างไม่มากนัก

คณะกรรมการการจัดการความรู้ วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารี มหาวิทยาลัยพายัพ

มิถุนายน 2563

สรุปองค์ความรู้ที่ได้

การนำแนวคิด DIKW มาใช้ในการอธิบายและทำความเข้าใจการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแสดงออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) จาก Data สู่ Information ผ่านกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล (Know what)
- 2) จาก Information สู่ Knowledge ผ่านกระบวนการสร้างแบบแผนให้กับข้อมูล (Know how)
- 3) จาก Knowledge สู่ Wisdom ผ่านกระบวนการสร้างหลักการจากข้อมูล (Know why)

สารบัญ

คำนำ	๗
สรุปองค์ความรู้ที่ได้.....	๘
สารบัญ	๙
บทนำ.....	1
แรงบันดาลใจ/สถานการณ์ปัญหา	2
แผนการจัดการความรู้	3
แบบฟอร์มแผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan).....	3
คณะกรรมการดำเนินการ.....	6
การถอดบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้.....	7

บทนำ

วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารีผลิตบัณฑิตที่เป็นเลิศทางวิชาการ คุณธรรม และจริยธรรม วิจัย แสวงหาความรู้ใหม่ บริการรับใช้สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยยึดมั่นในหลักคริสต์ศาสนาและ “สัจจะ-บริการ” รวมทั้งเป็นบัณฑิตที่สะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยพายัพ กล่าวคือ มี ประสบการณ์ของความเป็นนานาชาติ โดยเรียนรู้จากความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และ วัฒนธรรม และได้รับการพัฒนาสู่พลเมืองโลก กล่าวคือ ได้รับการปลูกฝังและพัฒนาให้มีสมรรถนะความเป็น สากล ทั้งทางวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพ เพื่อการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกอย่างสันติสุข โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้ คุณธรรมนำใจ รับใช้สังคม วิชาการก้าวหน้า พัฒนาสู่สากล

การวิจัยเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในระดับบุคคลและสถาบัน วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารีได้เห็นถึงความสำคัญในข้อนี้จึงได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหัวข้อที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยในปีนี้ใช้หัวข้อ “การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิด DIKW Pyramid” ซึ่งเป็นหัวข้อที่ช่วยในกระบวนการวิจัยของวิทยาลัยฯ

แรงบันดาลใจ/สถานการณ์ปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ความท้าทายของขั้นตอนนี้ที่พบเห็นในหมู่ผู้ทำการวิจัยทั้งอาจารย์และนักศึกษาคือความลุ่มลึกในการทำข้อมูลดิบที่กระจัดกระจายให้กลายเป็นข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ที่ละเอียดลึกซึ้ง

DIKW Pyramid เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นกระบวนการที่ข้อมูลดำเนินไป โดย D – Data (ข้อมูลดิบ , I – Information (ข้อมูลประมวลผล , K – Knowledge (ความรู้ และ W – Wisdom (ปัญญา การใช้แนวคิดนี้เข้ามาอธิบายการวิเคราะห์ข้อมูลจะช่วยให้เห็นภาพกระบวนการที่ผู้วิจัยจะต้องทำกับข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลนั้นสามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือตอบโจทย์วิจัย สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ชัดเจน และสามารถให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยนั้นได้

แผนการจัดการความรู้

แบบฟอร์มแผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan)

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)								
ชื่อหน่วยงาน : วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารี								
ประเด็น KM: การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิด DIKW Pyramid								
เป้าหมาย KM (Desired State) : คณาจารย์สามารถถ่ายทอดเป้าหมายของกลุ่มวิชาในวิทยาลัยฯ								
การวัดผล : ความเข้าใจของนักศึกษาต่อการเรียนในแต่ละกลุ่มวิชา ปีการศึกษา 2563								
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
1	การปฐมนิเทศความรู้	- ประชุมบุคลากร	1 วัน	บุคลากรในคณะวิชามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นความรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนด	อย่างน้อยร้อยละ 80 ของบุคลากรประจำคณะทั้งหมดเข้าร่วม	อาจารย์ของวิทยาลัยฯ	ดร. สุกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างดำเนินการ ☒ ดำเนินการแล้ว
2	การสร้างและแสวงหาความรู้	- ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบทุกที่ทุกเวลา	6 เดือน	จำนวนอาจารย์ที่เข้าร่วม	อาจารย์จำนวนอย่างน้อย 70% ของวิทยาลัยฯ เข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	อาจารย์ของวิทยาลัยฯ	ดร. สุกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างดำเนินการ ☒ ดำเนินการแล้ว
3	การจัดความรู้ให้เป็นระบบ	รวบรวมสิ่งที่ได้จากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาเขียนเป็นรายงาน	1 เดือน	รายงานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ฉบับ 1	-	อาจารย์ของวิทยาลัยฯ	ดร. สุกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างดำเนินการ ☐ ดำเนินการ

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)								
ชื่อหน่วยงาน : วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารี								
ประเด็น KM: การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิด DIKW Pyramid								
เป้าหมาย KM (Desired State) : คณาจารย์สามารถถ่ายทอดเป้าหมายของกลุ่มวิชาในวิทยาลัยฯ								
การวัดผล : ความเข้าใจของนักศึกษาต่อการเรียนในแต่ละกลุ่มวิชา ปีการศึกษา 2563								
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
								☒ ดำเนินการแล้ว
4	การประมวลและกลั่นกรองความรู้	เปิดพื้นที่ให้อาจารย์ฯ ได้ตรวจสอบข้อมูล	2 เดือน	รายงานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ฉบับ 2	รายงานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์	อาจารย์ของวิทยาลัยฯ	ดร.สกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☒ ดำเนินการแล้ว
5	การเข้าถึงความรู้	เอกสารการสอนวิชา CT551 และเผยแพร่ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยพายัพ	ตลอดปีการศึกษา 2563	จำนวนผู้อ่าน	มีผู้อ่านอย่างน้อยจำนวน 10 คน	นักศึกษา	ดร.สกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☒ ดำเนินการแล้ว
6	การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้	นำไปสอนในชั้นเรียนวิชา CT551	ภาคการศึกษา 1/2563	นักศึกษาที่เข้าเรียน	นักศึกษาที่เข้าเรียนไม่น้อยกว่า 7 คน	นักศึกษาในชั้นเรียน CT551	ดร.สกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ

แผนการจัดการความรู้ (KM Action Plan) : กระบวนการจัดการความรู้ (KM Process)								
ชื่อหน่วยงาน : วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคกิลวารี								
ประเด็น KM: การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิด DIKW Pyramid								
เป้าหมาย KM (Desired State) : คณาจารย์สามารถถ่ายทอดเป้าหมายของกลุ่มวิชาในวิทยาลัยฯ								
การวัดผล : ความเข้าใจของนักศึกษาต่อการเรียนในแต่ละกลุ่มวิชา ปีการศึกษา 2563								
ลำดับ	กิจกรรม	วิธีการสู่ความสำเร็จ	ระยะเวลา	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	สถานะ
								☒ ดำเนินการแล้ว
7	การเรียนรู้	นักศึกษาได้เรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิด DIKW Pyramid	ตลอดปี	ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา CT551	คะแนนจากงานที่ได้รับมอบหมาย 70% จากคะแนนเต็ม	นักศึกษา	ดร.สกุณี เกรียงชัยพร	☐ ยังไม่ได้ดำเนินการ ☐ อยู่ระหว่างการดำเนินการ ☒ ดำเนินการแล้ว
ผู้อนุมัติ : ..... (หัวหน้าหน่วยงาน								

คณะกรรมการดำเนินการ

1. อาจารย์ ดร.สกุณี เกรียงชัยพร	ประธานกรรมการ
2. ครูศาสนา ดร.ดวงสุดา ศรีบัวอ้าย	รองประธานกรรมการ
3. ศาสนาจารย์ ดร.โพลเรียน เฟอร์ก	กรรมการ
4. อนุศาสนาจารย์วีระเดช กันธิพันธ์	กรรมการ
5. นายนิธวัฒน์ โพธิ์ทอง	กรรมการและเลขานุการ

การถอดบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้

การนำ **DIKW Hierarchy**: ลำดับขั้นของการรับรู้ข้อมูลและสร้างความรู้มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

DIKW Hierarchy หรือลำดับขั้นการรับรู้ข้อมูลและสร้างความรู้

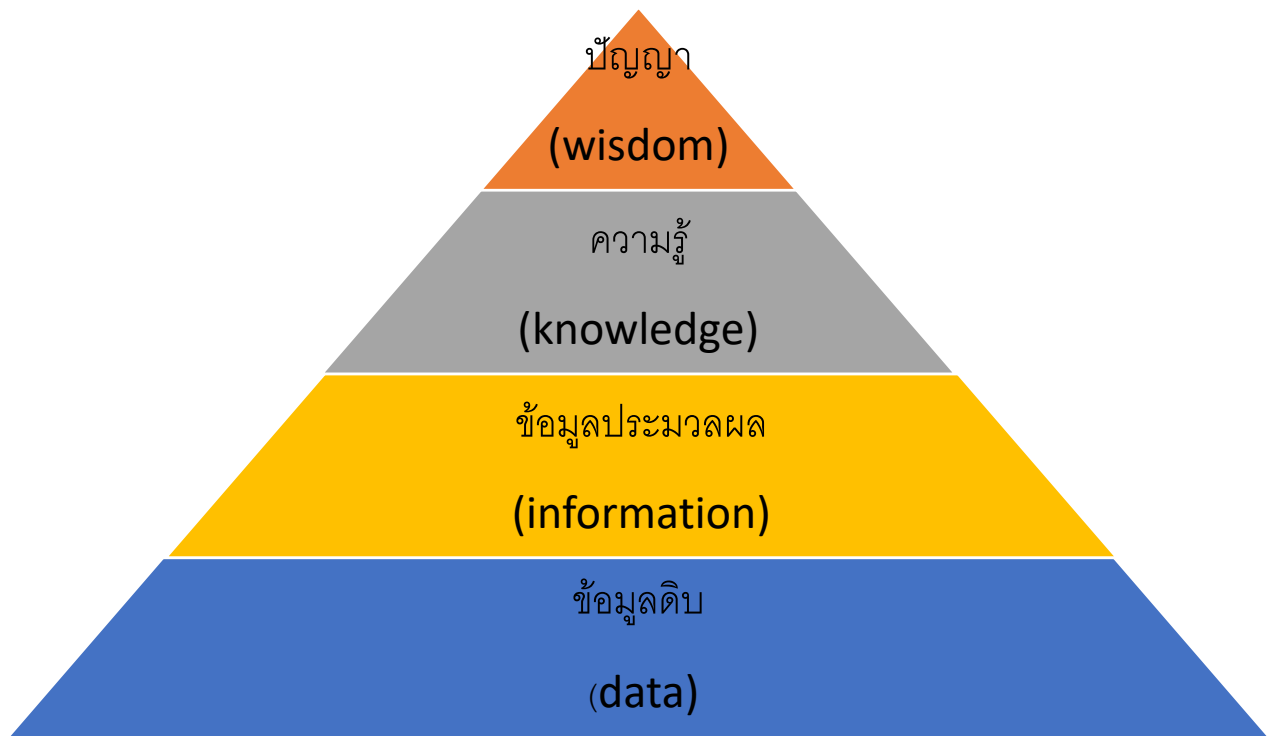
D – Data หรือข้อมูลดิบ คือข้อมูลที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย

I – Information หรือสารสนเทศ คือข้อมูลที่นำมาเชื่อมโยงและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ

K – Knowledge หรือความรู้ คือสารสนเทศที่ผ่านการประมวลผล

W – Wisdom หรือปัญญา เป็นการนำความรู้มาใช้แก้ปัญหา

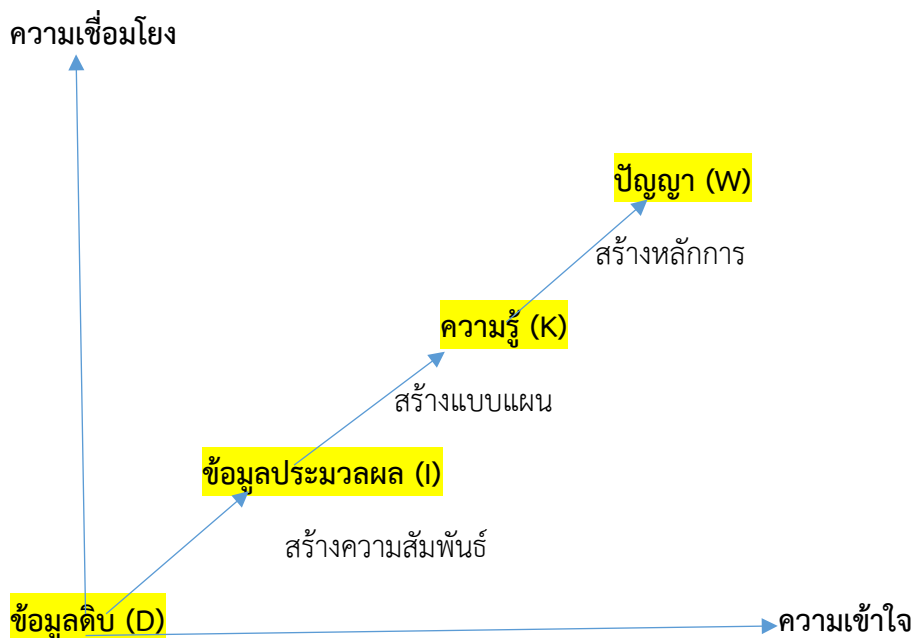
ข้อมูลทั้ง 4 เรียงลำดับเป็นพีระมิตได้ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการจัดการข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายและเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ อันเป็นเหตุผลของการทำวิจัย การทำให้ข้อมูลดิบที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความหมายขึ้นมาได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการตีความและหาคำอธิบายให้กับข้อมูลดิบที่ได้มา

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยทั่วไปจะเริ่มด้วยการนำข้อมูลดิบที่ได้จากบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตีความโดยมีกระบวนการต่อไปนี้

- 1) อ่านข้อมูลโดยละเอียด ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล
  - 2) ใส่รหัสให้ข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นสำคัญที่ปรากฏในเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ รายบุคคลและการสนทนากลุ่ม โดยการใส่รหัสจะใช้เพื่อเป็นการแยกแยะข้อมูลตามประเด็นด้วยคำหนึ่งคำที่กระชับและเข้าใจง่าย โดยจะทำเช่นนี้กับบทสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน
  - 3) หลังจากใส่รหัสให้กับบทสัมภาษณ์ตามประเด็นครบทุกชุดแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์รายละเอียดอีกครั้งโดยการใส่รหัสที่ละเอียดยิ่งขึ้น ทำเช่นนี้ซ้ำจนกระทั่งสามารถสรุปใจความและอธิบายข้อมูลดิบที่กระจัดกระจายในตอนเริ่มต้นได้เป็นเรื่องราวและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน
  - 4) หลังจากผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผลสรุปที่ได้จะนำมาอธิบายเป็นหลักการหรือทฤษฎีโดยอ้างอิงกับวรรณกรรม แนวคิด หรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วในรูปแบบของคำบรรยาย
- แม้ว่าการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลควรดำเนินควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดี ในการวิเคราะห์ข้อมูลก็ยังมีขั้นตอนที่ช่วยให้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ดีและมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น โดยขั้นตอนดังกล่าวสามารถสรุปเป็นไดอะแกรมได้ดังต่อไปนี้

ในการนำ DIKW Hierarchy มาอธิบายกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นเริ่มตั้งแต่การนำข้อมูลดิบ (D) ที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์จนเป็นชุดของข้อมูล (I) หลังจากนั้นจึงนำชุดข้อมูลนั้นมาจัดเรียงให้เป็นแบบแผนโดยทำให้มีเนื้อหาสอดคล้องกัน (K) เป็นข้อมูลที่พร้อมนำหลักการไปใช้จนเกิดเป็นปัญญา (W) คือการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ ในการดำเนินการกับข้อมูลแต่ละชั้น

1. การหาความสัมพันธ์ของข้อมูลดิบ (Data) ให้เปลี่ยนไปเป็นข้อมูลประมวลผล (Information) โดยเริ่มตั้งแต่การถอดข้อมูลที่ได้นับที่ไว้ ทั้งแบบคำต่อคำหรือสรุปใจความ สิ่งสำคัญคือต้องเก็บสาระและรายละเอียดของข้อมูลไว้ให้ได้มากที่สุด ผู้วิจัยควรอ่านข้อมูลอย่างละเอียดหลายๆ ครั้ง และมองหาประเด็น วลี แนวคิดที่พบซ้ำๆ ในการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงใส่รหัส (coding) แทนประเด็น วลี หรือแนวคิดนั้นๆ ให้แทนความหมายของข้อความ โดยรหัสที่ใส่นี้ควรตอบคำถามหรือจุดประสงค์ของการวิจัย ในขั้นนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “ติดป้ายชื่อ” (labeling) ให้กับข้อความต่างๆ ที่ได้มาจากการถอดบทสัมภาษณ์ และเชื่อมโยงรหัสโดยการจัดกลุ่ม (categorizing) หรือจำแนกข้อมูลให้เป็นระบบ
2. การสร้างแบบแผนให้กับข้อมูลประมวลผล หรือสารสนเทศ (Information) จนกลายเป็นความรู้ (Knowledge) โดยเป็นการหาแกนของข้อมูล (theme) จัดเรียงข้อมูลให้เป็นระเบียบเข้าใจได้ง่าย นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาไว้ในที่เดียวกันให้เห็นภาพรวม โดยนอกเหนือจากการนำเสนอโดยใช้ข้อความแล้วอาจจัดให้อยู่ในรูปตาราง แผนภาพ แผนภูมิ กราฟ ฯลฯ
3. การสร้างหลักการให้กับความรู้ (Knowledge) ให้นำไปสู่ปัญญา (Wisdom) คือการนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ คัดเลือก ชัดเกล้า พัฒนา รวมถึงใช้หลักการหรือทฤษฎีที่มีอยู่ก่อนหน้ามาช่วยวิเคราะห์ อธิบาย ขยายความให้กลายเป็นข้อสรุป หลักการ หรือทฤษฎีย่อยซึ่งจะนำไปประยุกต์ใช้และตัดสินใจได้ในบริบทอื่นๆ ที่ใกล้เคียง

สรุปความรู้ที่ได้

สิ่งที่สำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลคือการทำให้อข้อมูลดิบที่อยู่กระจัดกระจายให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายเพื่อการนำไปใช้ DIKW Pyramid ซึ่งเป็นการลำดับข้อมูลพื้นฐานที่ผ่านกระบวนการจนสามารถนำไปใช้งานได้ และยังช่วยให้เข้าใจกระบวนการทำงานของข้อมูลตั้งแต่เป็นข้อมูลที่กระจัดกระจายจนเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้งานได้